

PHƯƠNG PHÁP ĐÀO TẠO NGHỀ TRONG ĐIỀU KIỆN CƠ CHẾ THỊ TRƯỜNG Ở NƯỚC TA

• ThS. ĐẶNG VĂN THÀNH

Đại học Sư phạm Kỹ thuật TP.HCM

Hoạt động đào tạo nghề (ĐTNN) trong mỗi khóa đào tạo ở trường nghề có thể coi là toàn bộ các hoạt động thực hiện một quá trình ĐTNN hoàn chỉnh, từ khâu xác định mục tiêu đào tạo, xây dựng nội dung chương trình đào tạo, tổ chức đào tạo, đánh giá, kiểm định chất lượng, cung ứng sản phẩm ĐTNN nhằm thực hiện mục tiêu đào tạo đáp ứng nhu cầu xã hội.

Trong thời kì kinh tế thị trường (KTTH), vận hành theo cơ chế thị trường (CCTT), việc xuất hiện nhiều thị trường, trong đó có thị trường lao động (TTLĐ) là thị trường tác động mạnh mẽ nhất tới quy mô, chất lượng, giá trị và giá cả, sự cạnh tranh của hàng hóa sức lao động. Vì vậy, nó cũng tác động, chi phối qua lại các hoạt động ĐTNN theo CCTT, vì ĐTNN sẽ làm gia tăng giá trị và giá cả hàng hóa sức lao động của con người thông qua đào tạo. Cũng từ đó mà cơ chế hoạt động ĐTNN sẽ dần được thay thế bởi các cơ chế phù hợp với CCTT. Trong đó, vai trò tự chủ, tự chịu trách nhiệm, chủ động trong mọi hoạt động ĐTNN tại các trường nghề trở thành chính yếu. Kết quả các hoạt động ĐTNN trong trường nghề sẽ quyết định chất lượng nguồn lực qua đào tạo, quyết định sự đáp ứng của nó với nhu cầu xã hội đặt ra trên TTLĐ.

Chính vì vậy, cần xem xét bản chất và nội dung các hoạt động ĐTNN trong điều kiện CCTT, từ đó đánh giá thực trạng các hoạt động ĐTNN hiện tại của trường nghề, nhằm tìm ra phương pháp đào tạo, thực hiện các hoạt động ĐTNN phù hợp trong giai đoạn hiện nay.

1. Các thành phần tham gia ĐTNN

Hoạt động ĐTNN bao gồm nhiều thành phần trong xã hội tham gia, chúng có mối liên hệ qua lại, bổ trợ, ràng buộc với nhau, nhưng thống nhất với nhau trong việc cùng hướng tới thực hiện mục tiêu ĐTNN, nhằm đáp ứng nhu cầu xã hội.

Hoạt động ĐTNN trong nhà trường bao gồm các thành phần tham gia là: người học - người dạy - người quản lí - mục tiêu và nội dung đào tạo; hoạt động ĐTNN trong xã hội bao gồm các thành phần tham gia là: nhà trường - khách hàng

(người học) - thị trường lao động - các doanh nghiệp, cơ quan tuyển dụng, môi giới lao động, nơi cần sử dụng lao động - mục tiêu và nội dung đào tạo.

Trong nhà trường, người học có vai trò là đối tác chính (vừa là khách hàng, vừa là đối tượng đào tạo), là trung tâm của mọi hoạt động. Người dạy với vai trò trực tiếp tác động vào đối tượng, cung ứng cho họ các dịch vụ đào tạo cần thiết, tổ chức các hoạt động dạy học, hoạt động giáo dục. Người quản lí (hiệu trưởng, cán bộ các phòng, ban chức năng trong trường nghề) thực hiện các nhiệm vụ quản lí, điều khiển, cung ứng các điều kiện vật chất, tài chính, nhân lực cho các hoạt động đào tạo. Các thành phần trên đều thống nhất trong mối quan hệ chung với mục tiêu, nội dung đào tạo trong nhà trường.

Trong xã hội, nhà trường đóng vai trò vừa là nơi cung cấp dịch vụ đào tạo nhằm đáp ứng nhu cầu nâng cao khả năng lao động của người lao động, vừa là nơi cung ứng các sản phẩm đào tạo (người lao động qua đào tạo) theo nhu cầu của xã hội. Người học ở đây cũng đóng vai trò khách hàng. Thị trường lao động có nhu cầu sử dụng lao động qua đào tạo, nhưng họ có quyền tuyển chọn, trao đổi lao động với chất lượng, giá cả, tiền công, tiền lương phù hợp. TTLĐ cũng là nơi tập trung các thông tin về nhu cầu lao động, yêu cầu số lượng, chất lượng lao động. Cần có một hệ thống thông tin qua lại, liên quan tới lao động - đào tạo - việc làm giữa trường nghề và TTLĐ, cũng như các hoạt động ĐTNN cần phải gắn với TTLĐ, để giúp cho việc tiếp cận và xác định mục tiêu, nội dung ĐTNN, đánh giá kết quả ĐTNN, giới thiệu việc làm phù hợp nhu cầu.

2. Nội dung các hoạt động ĐTNN của trường dạy nghề và các tiêu chí đánh giá

Với cách cấu trúc như trên, hoạt động ĐTNN là tích hợp các hoạt động của các thành phần tham gia ĐTNN trong trường nghề, gồm những hoạt động: tiếp cận thị trường trong ĐTNN - thiết kế ĐTNN - tổ chức ĐTNN - đánh giá, kiểm định chất lượng ĐTNN - cung ứng sản phẩm ĐTNN. Các hoạt

động này bổ trợ, tác động qua lại.

Đánh giá kết quả hoạt động khách quan, chính xác, kịp thời luôn là một cơ sở quan trọng để điều chỉnh, đổi mới các hoạt động phương pháp trong ĐTN. Cần có các tiêu chí đánh giá các hoạt động ĐTN để bảo đảm sự đánh giá thống nhất, khách quan trong các trường nghề. Các tiêu chí có thể thay đổi theo sự phát triển trong từng giai đoạn. Hiện tại, trong thời kì đầu của ĐTN trong CCTT, các tiêu chí đánh giá nên tập trung cho từng hoạt động trong trường nghề.

2.1. Hoạt động tiếp cận thị trường

Nội dung hoạt động: Chủ yếu là hoạt động tiếp cận thị trường lao động và thị trường đào tạo, để xác định nhu cầu, mục tiêu đào tạo thông qua khảo sát trực tiếp, tiếp cận hệ thống thông tin thị trường lao động và thị trường đào tạo trong khu vực hoạt động của trường nghề (đây là hoạt động đào tạo đặc trưng của kinh tế thị trường mà trong thời kì bao cấp không có).

Các tiêu chí đánh giá: Có bộ phận, người chuyên trách, có nội dung, có kế hoạch tiếp cận thị trường chính thức trong khóa học; có cơ chế hoặc hợp đồng trao đổi thông tin trường - doanh nghiệp; lập được hệ thống thông tin TTLĐ và đào tạo, có dự báo nhu cầu nhân lực (giới hạn trong khu vực hoạt động của trường), có dự báo khả năng đáp ứng ĐTN của trường, dự báo cơ cấu ĐTN, nhu cầu chất lượng nhân lực với ĐTN.

2.2. Hoạt động thiết kế ĐTN

Nội dung hoạt động: Là hoạt động phân tích chuyên môn nghề đào tạo, thiết kế nội dung, chương trình đào tạo, biên soạn tài liệu dạy học, đầu tư cơ sở vật chất, phương tiện dạy học, hạch toán tài chính cho mỗi khóa đào tạo. Hạch toán tài chính cũng nhằm xác định giá thành đào tạo phù hợp.

Tiêu chí đánh giá: Có lập bảng phân tích nghề đào tạo (theo phương pháp DACUM); xác định mục tiêu, chương trình đào tạo, định lượng nội dung đào tạo; dự toán các điều kiện nhân lực (đội ngũ giáo viên), CSVC, phương tiện dạy học cho khóa ĐTN; biên soạn tài liệu dạy học; hạch toán tài chính cho khóa ĐTN.

2.3. Tổ chức các hoạt động ĐTN

Nội dung hoạt động: Là hoạt động tổ chức dạy học, giáo dục trong trường, kết hợp hoạt động ĐTN thực hiện trong các doanh nghiệp (thông qua tham quan, thực hành sản xuất tại xí nghiệp, doanh nghiệp, thông qua các hợp đồng, hợp tác đào tạo có kế hoạch cho khóa đào tạo).

Tiêu chí đánh giá: Có kế hoạch từng hoạt động và kế hoạch phối hợp cho các hoạt động ĐTN; có kế hoạch tài chính, nhân lực, CSVC hỗ trợ cho hoạt động ĐTN; kế hoạch cho các hoạt động đào tạo trong trường, ngoài trường.

2.4. Hoạt động đánh giá, kiểm định chất lượng ĐTN

Nội dung hoạt động: Bao gồm việc đánh giá kết quả theo quá trình đào tạo, kết hợp đánh giá của thầy, trò, người sử dụng lao động. Việc kiểm định được thực hiện ngay trong quá trình đào tạo hoặc từng khâu trong quá trình đào tạo và sau mỗi khóa đào tạo, từ các cơ quan có chức năng chuyên trách kiểm định.

Tiêu chí đánh giá: Có đánh giá nội dung môn học theo quá trình dạy học, kết hợp đánh giá của thầy - trò - doanh nghiệp (cán bộ kĩ thuật nơi sử dụng lao động); đánh giá toàn bộ kết quả hoạt động ĐTN với nhu cầu xã hội của nhà trường - người sử dụng lao động - người học; kiểm định chất lượng ĐTN do các cơ quan kiểm định thực hiện

2.5. Hoạt động cung ứng sản phẩm ĐTN

Nội dung hoạt động: Bao gồm việc giới thiệu việc làm sau đào tạo, cung ứng lao động theo các hợp đồng đào tạo, thu nhận thông tin phản hồi về chất lượng lao động sau đào tạo giữa nơi sử dụng lao động, bản thân người lao động và nhà trường.

Tiêu chí đánh giá: Có hoạt động giới thiệu việc làm (có kế hoạch cụ thể trong từng khóa học), hội chợ việc làm, cung ứng lao động sau đào tạo theo hợp đồng ĐTN; có hệ thống thông tin phản hồi từ phía người lao động, người sử dụng lao động sau đào tạo.

Cách cấu trúc và xác định các nội dung hoạt động trên đây dựa trên phương pháp tiếp cận lịch sử và tiếp cận thị trường. Nó đang cần một nghiên cứu cụ thể và sâu sắc hơn để có thể đưa ra cơ chế hoạt động ĐTN phù hợp trong điều kiện hiện nay.

3. Đề xuất phương pháp ĐTN trong điều kiện CCTT

Từ việc phân tích trên đây, ta thấy rằng trong trường nghề, kết quả hoạt động tổng thể hoàn chỉnh của toàn bộ hoạt động ĐTN mới quyết định quy mô, chất lượng và hiệu quả của công tác ĐTN trong điều kiện CCTT, chứ không phải chỉ là hoạt động dạy học các môn học đơn thuần trong trường nghề. Vì vậy, ĐTN trong điều kiện CCTT cần có một phương pháp tổng thể, phối hợp, ràng

buộc, hỗ trợ giữa các hoạt động với nhau, giữa các thành phần tham gia ĐTN với nhau.

3.1. Khung tổng thể phương pháp ĐTN trong CCTT

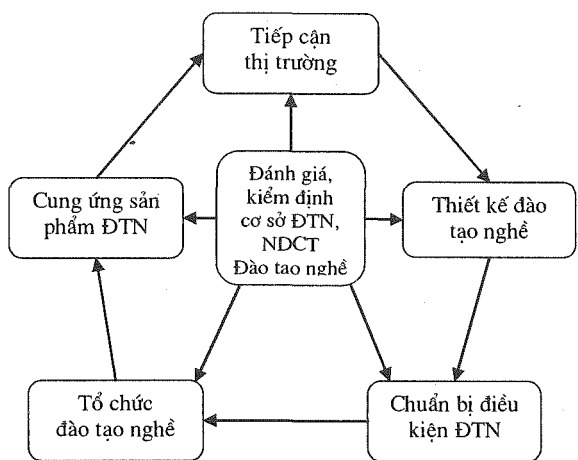
Một khung tổng thể phương pháp ĐTN trong điều kiện cơ chế thị trường được đề xuất bao gồm các phương pháp thành phần: Tiếp cận thị trường - thiết kế ĐTN - chuẩn bị điều kiện ĐTN - tổ chức ĐTN - cung ứng sản phẩm ĐTN - Đánh giá, kiểm định chất lượng ĐTN (xem hình 1). Khung tổng thể này nhằm chi phối các phương pháp hoạt động ĐTN trong điều kiện cơ chế thị trường.

3.2. Nội dung phương pháp ĐTN trong CCTT

3.2.1. Phương pháp tiếp cận thị trường: Tiến hành khảo sát, phân tích các dữ liệu về nhu cầu lao động theo các bộ mẫu công cụ tại các doanh nghiệp, khu chế xuất, các cơ quan thống kê, dự báo phát triển nguồn lực, các cơ quan môi giới, tuyển dụng, cung ứng lao động tại khu vực hoạt động của trường. Từ đó xác định nhu cầu ĐTN trong thị trường lao động, xác định mục tiêu đào tạo, khả năng đào tạo của nhà trường. Tiến hành xác lập hệ thống thông tin thị trường lao động và đào tạo trong khu vực hoạt động của trường.

3.2.2. Phương pháp thiết kế ĐTN: Sử dụng phương pháp DACUM phân tích nghề đào tạo, xác định mục tiêu, chương trình ĐTN theo môđun, tính toán các phương tiện thiết bị, điều kiện CSVC, đội ngũ giáo viên, hạch toán tài chính cho khóa đào tạo.

3.2.3. Chuẩn bị các điều kiện ĐTN: Căn cứ thiết kế ĐTN, chuẩn bị các điều kiện về CSVC, đội ngũ giáo viên, cán bộ quản lí, tài chính cho khóa đào tạo.

Hình 1. Khung tổng thể phương pháp ĐTN trong CCTT

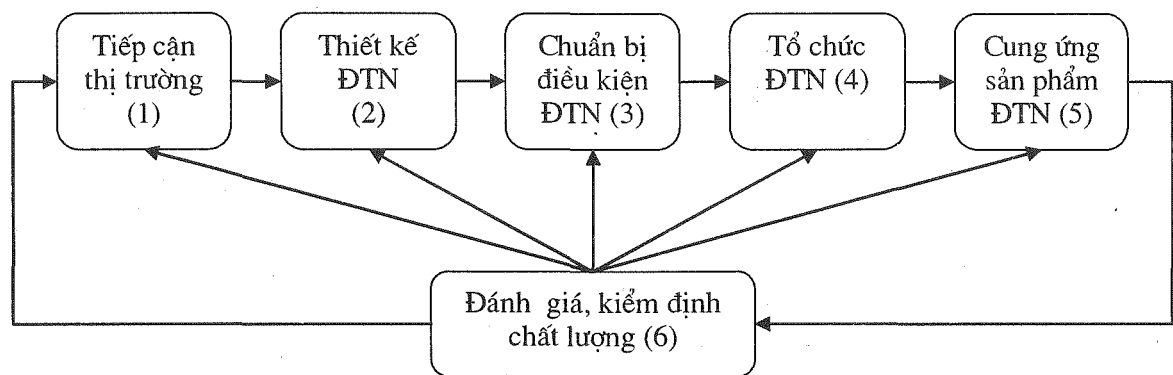
3.2.4. Tổ chức ĐTN: Lên kế hoạch phối hợp hoạt động dạy học trong nhà trường và hoạt động tham quan, thực tập sản xuất tại doanh nghiệp.

3.2.5. Cung ứng sản phẩm ĐTN: Tiến hành giới thiệu sản phẩm đào tạo với các doanh nghiệp, giới thiệu việc làm cho học viên sau khóa học, tổ chức các hội chợ việc làm, cung ứng lao động qua các hợp đồng đào tạo.

3.2.6. Đánh giá, kiểm định chất lượng: Tiến hành đánh giá theo quá trình dạy học, quá trình ĐTN, kết hợp đánh giá chất lượng đào tạo của doanh nghiệp, nhà trường và người học. Mời các cơ quan kiểm định, đánh giá chất lượng theo quá trình, từng khâu của quá trình đào tạo và toàn bộ quá trình đào tạo.

3.3. Quy trình thực hiện phương pháp ĐTN trong CCTT

Phương pháp ĐTN được thực hiện thông qua trình tự các bước công việc sau (xem hình 2).

Hình 2. Quy trình thực hiện phương pháp ĐTN trong điều kiện CCTT

(Xem tiếp trang 33)